

OBILJEŽJA RODITELJSTVA U OBJAŠNJAVANJU POZITIVNOG RAZVOJA MLADIH

Galijot, Mihaela

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:309851>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**OBILJEŽJA RODITELJSTVA U OBJAŠNJAVANJU POZITIVNOG RAZVOJA
MLADIH**

MIHAELA GALIJOT

SPLIT, 2024.

Odsjek za pedagogiju
Diplomski studij pedagogije

**OBILJEŽJA RODITELJSTVA U OBJAŠNJAVANJU POZITIVNOG RAZVOJA
MLADIH**

Studentica:

Mihaela Galijot

Mentorica:

prof. dr. sc. Maja Ljubetić

Komentor:

doc. dr. sc. Toni Maglica

Split, rujan 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POZITIVNI RAZVOJ MLADIH	2
2.1. 5C model.....	4
2.2. Koncept razvojnih prednosti.....	6
3. RODITELJSTVO	7
3.1. Adolescencija	10
4. METODOLOGIJA	13
4.1. Cilj istraživanja	13
4.2. Problemi i hipoteze istraživanja.....	13
4.3. Uzorak ispitanika	13
4.4. Instrumentarij	14
4.5. Postupak provedbe istraživanja.....	15
5. REZULTATI I RASPRAVA	17
6. ZAKLJUČAK	31
7. LITERATURA	32

1. UVOD

Razumijevanje čimbenika koji doprinose pozitivnom razvoju mladih ključan je aspekt u istraživanju psihološkog i socijalnog razvoja adolescenata. U današnjem kompleksnom i užurbanom svijetu, roditeljska uloga postaje sve važnija i složenija, a obitelj, kao osnovna jedinica društva, ima važnu ulogu u oblikovanju mladih ljudi, formirajući njihove vrijednosti, ponašanje i emocionalnu stabilnost. U tom kontekstu, istraživanje roditeljskih obilježja koja utječu na pozitivni razvoj mladih izuzetno je važno. U prvom dijelu ovog diplomskog rada opisat će se što je to pozitivni razvoj mladih, s čim se povezuje i kako se operacionalizira. Pozitivni razvoj mladih (eng. *Positive Youth Development – PYD*) pristup je u razvoju djece i adolescenata koji se fokusira na njihove snage, potencijale i resurse, umjesto na njihove probleme ili rizike te je cilj ovog pristupa potaknuti zdrav razvoj mladih kroz podrškom u obiteljskom, školskom i društvenom okruženju, kako bi postali uspješni, odgovorni i angažirani članovi društva. Za razumijevanje pozitivnog razvoja mladih važno je razumjeti i 5C model koji se odnosi na pet ključnih komponenti koje doprinose zdravom razvoju – kompetencija, karakter, povezanost, samopouzdanje i briga, te koncept razvojnih prednosti koji se fokusira na identificiranje i jačanje unutarnjih i vanjskih resursa za pozitivni razvoj. Osim toga, u prvom dijelu rada dat će se i teorijski uvid u roditeljstvo i adolescenciju. Roditeljstvo je proces odgajanja i brige o djetetu, a koji uključuje pružanje fizičke, emocionalne, socijalne i moralne podrške te za cilj ima omogućiti djetetu da razvije zdrave navike, vrijednosti, vještine i samostalnost kako bi postalo odgovorna i uspješna odrasla osoba. Adolescencija je razvojno razdoblje prijelaza iz djetinjstva u odraslu dob, obilježeno fizičkim, emocionalnim, kognitivnim i socijalnim promjenama.

U drugom dijelu ovog diplomskog rada opisano je provedeno istraživanje u kojem je sudjelovalo 248 učenika srednjih škola u Splitu. Cilj je istraživanja bio ispitati kako neka obilježja roditeljstva objašnjavaju pozitivni razvoj mladih iz perspektive adolescenata. Istraživanje je provedeno u sklopu projekta *Testiranje 5C modela pozitivnog razvoja mladih: tradicionalno i digitalno mobilno mjerenje (P.R.O.T.E.C.T.)*. Postavljanjem istraživačkih problema i hipoteza ispitala se povezanost sociodemografskih obilježja i 5C, povezanost 5C sa specifičnim roditeljskim ponašanjima i koliko neke roditeljske odrednice objašnjavaju pozitivan razvoj mladih.

2. POZITIVNI RAZVOJ MLADIH

Dugi su se niz godina razvojna znanost, psihologija, obrazovanje i druga područja fokusirali na negativne pretpostavke o razvoju mladih pa se kao odgovor na te pretpostavke posljednjih 20 godina javlja novi pristup razvoju mladih – pozitivni razvoj mladih. Pozitivni razvoj mladih predstavlja perspektivu koja naglašava snage mladih, njihove vještine i kompetencije usklađene s njihovim pozitivnim razvojnim iskustvima te mlade shvaća kao potencijal ljudskih resursa za razvoj društva, ali i njih samih (Wiiium i Dimitrova 2019). Ovakav pristup daje prednost potencijalima, snagama i talentima mladih nasuprot njihovim nedostacima te naglasak stavlja na uključivanje mladih u njihove zajednice, škole, organizacije, grupe vršnjaka i obitelji na produktivan način; na prepoznavanje i unapređivanje snaga mladih ljudi te promicanje pozitivnih rezultata i poticanje pozitivnih odnosa (Mohamed, Hamzah, Ismail i Samah 2017; YOUTH.GOV 2024). Perspektiva pozitivnog razvoja mladih proizlazi iz teorije relacijskog razvoja, odnosno RDS metateorije (eng. *Relational developmental systems metatheory*) (Burkhad, Robinson, Murray i Lerner 2020). RDS metateorija naglašava da osnovni proces ljudskog razvoja uključuje odnose međusobnog utjecaja između pojedinca u razvoju i višestrukih razina njegovog promjenjivog konteksta te se ovi uzajamni dvosmjerni odnosi mogu prikazati kao individualni ↔ kontekstni odnosi koji reguliraju tijek razvoja. Ključna je pretpostavka ove teorije da kontekst u kojem se nalazi određeni pojedinac može povećati vjerojatnost promjene na bolje, odnosno promicati pozitivne značajke razvoja (Fraser-Thomas i Baker 2017).

Nadalje, važno je i za naglasiti kako pozitivni razvoj mladih nije samo perspektiva te se može primijeniti u tri kategorije razvoja mladih – kao prirodni proces razvoja mladih, kao filozofija ili pristup programu za mlade i kao stvarna implementacija programa za mlade (Lerner i sur. 2011; Hamilton 1999; prema Mohamed i sur. 2017). Pozitivna orijentacija i implementacija programa posebno je važna u radu s rizičnim adolescentima jer naglašava njihove vještine i sposobnosti prilagodbe izazovnim okolnostima te predstavljaju ključne resurse na koje se mogu i trebaju osloniti. Kako bi programi bili što učinkovitiji te bili sigurno mjesto za mlade, ključne su tri karakteristike (eng. *Big Three*):

1. pozitivni i održivi odnos s odraslom osobom kao što je mentor ili učitelj, a koja je kompetentna, brižna i dostupna najmanje jednu godinu;
2. aktivnosti izgradnje životnih vještina;

3. mogućnosti mladih da sudjeluju u vodstvu obitelji, škole i aktivnosti u zajednici (Burkhad i sur. 2020).

Programi za pozitivni razvoj mladih osmišljeni su kako bi podržali njihov razvoj, uključujući kognitivne, emocionalne, socijalne i fizičke aspekte njihovog života. Primjer takvog programa je *4-H Youth Development* program u Sjedinjenim Američkim Državama koji mladima nudi aktivnosti iz područja znanosti, tehnologije, inženjerstva i matematike te je pokazao značajan pozitivan utjecaj na njihov akademski uspjeh i socijalne vještine (Lerner, Lerner, Bowers i Geldhof, 2018). Druga važna komponenta mnogih programa pozitivnog razvoja mladih je i mentorstvo, a što su potvrdili i DuBois, Portillo, Rhodes, Silverthorn i Valentine (2018) koji su radili sistemsku meta-analizu 73 različita programa mentorstva. Rezultati su pokazali da mladi koji sudjeluju u takvim programima imaju razvijenije socio-emocionalne vještine, bolji akademski uspjeh te se lakše integriraju u društvo.

Osim programa, obitelj i zajednica imaju presudnu ulogu u pozitivnom razvoju mladih te mladi koji imaju snažnu podršku obitelji i zajednice postižu bolje akademske rezultate, imaju viši stupanj emocionalne stabilnosti te se uspješnije integriraju u društvo (Scales, Benson, Roehlkepartain, Sesma i Van Dulmen, 2018). Zajednice koje pružaju sigurno i podržavajuće okruženje omogućuju mladima da se osjećaju prihvaćeno i cijenjeno, a što u konačnici doprinosi njihovom pozitivnom razvoju (Benson, Scales i Syvertsen, 2017).

Promjena fokusa s negativnih pretpostavki o razvoju mladih i njihovih problema u ponašanju prema snagama i pozitivnim iskustvima, dugoročno utječe na njihov razvoj i dobrobit. Ovakav pristup povećava vjerojatnost da će ti mladi postati zdravi, angažirani i odgovorni odrasli koji će biti aktivni sudionici društva (Catalano, Berglund, Ryan, Lonczak i Hawkins, 2019).

Unutar pozitivnog razvoja mladih razvila su se još dva pristupa – 5C model i koncept razvojnih prednosti. 5C model predstavlja pet komponenti koje su važne za pozitivni razvoj mladih – brižnost (eng. *caring*), samopouzdanje (eng. *confidence*), karakter (eng. *character*), povezanost (eng. *connection*) i kompetencija (eng. *competence*) (Johnson i Ettekal 2022). Slično, koncept razvojnih prednosti usmjeren je na snage i resurse koji mladi imaju u sebi i nalaze oko sebe, a koji im služe za razvijanje otpornosti te za napredovanje sada, ali i u budućnosti (Institut za istraživanje 2024).

2.1. 5C model

5C model jedan je od pristupa unutar pozitivnog razvoja mladih koji je utemeljen na ekološkoj perspektivi, a predstavlja pet važnih pokazatelja pozitivnog razvoja mladih – kompetenciju (eng. *competence*), karakter (eng. *character*), povezanost (eng. *connection*), samopouzdanje (eng. *confidence*) i brigu (eng. *caring*) (Shek, Dou, Zhu i Chai 2019). Vremenom se 5C model proširio i na 6C, odnosno 7C model pa su već nabrojanim komponentama dodani još i doprinos (eng. *contribution*) i kritičko razmišljanje (eng. *critical thinking*). 5C model naglašava važnost usmjeravanja mladih prema pozitivnom razvoju izgradnjom ovih ključnih aspekata te je razvijanje ovih kompetencija ključno za jačanje samopouzdanja i samostalnosti mladih. Istraživanja pokazuju da mladi koji razvijaju ove vještine imaju veću vjerojatnost za uspjeh u školi, zdravu sliku o sebi i bolju pripremu za buduće izazove (Lerner i sur., 2018).

Kompetencija se odnosi na sposobnosti i vještine koje mladi razvijaju kako bi se učinkovito suočili s izazovima u različitim životnim područjima kao što su obrazovanje, socijalne interakcije, emocionalna dobrobit i fizičko zdravlje, a obuhvaća akademske, socijalne, emocionalne i tjelesne kompetencije. Socijalna kompetencija odnosi se na interpersonalne vještine kao što su rješavanje sukoba, suradnja i komunikacija te je ključna za uspješne međuljudske odnose. Akademska kompetencija ogleda se u školskom i akademskom uspjehu i pohađanju nastave te je povezana s boljim obrazovnim ishodima i dugoročnim profesionalnim uspjehom. Fizička kompetencija uključuje zdravlje i tjelesnu spremnost te opći osjećaj blagostanja, dok se emocionalna kompetencija odnosi na upravljanje vlastitim emocijama, razumijevanje tuđih te je važna za emocionalno zdravlje i otpornost (Ruzek, Hafen, Allen, Gregory, Mikami i Pianta 2016).

Iduća je komponenta 5C modela karakter koji obuhvaća razvoj unutarnjih vrijednosti i moralnih principa, uključujući odgovornost, integritet, etičnost i poštovanje prema drugima (Hardy i sur., 2017). Ova se komponenta smatra ključnom za donošenje ispravnih odluka i ponašanje koje je u skladu s društvenim normama. Razvoj karaktera značajno utječe na sposobnost mladih da se odupru negativnim utjecajima i donose moralno ispravne odluke, a istraživanja pokazuju da mladi koji imaju razvijeniju ovu komponentu rjeđe iskazuju rizična ponašanja te su skloniji dugoročnom planiranju (Lerner i sur., 2018).

Nadalje, povezanost označava kvalitetu odnosa koje mladi izgrađuju s obitelji, vršnjacima, školom i zajednicom. Ova komponenta uključuje osjećaj pripadnosti, podrške i sigurnosti, a koji proizlazi iz pozitivnih odnosa. Pozitivna povezanost s društvenim okruženjem značajno doprinosi dobrobiti i uspjehu mladih. Mladi koji osjećaju snažnu povezanost s okolinom skloniji su pozitivnim društvenim aktivnostima i razvijanju zdravih odnosa, a posebno je važna uloga škole gdje podržavajuće okruženje može pozitivno utjecati na akademski uspjeh i emocionalnu dobrobit (Oberle, Guhn, i Schonert-Reichl, 2014).

Sljedeća je komponenta samopouzdanje koje se odnosi na vjeru u vlastite sposobnosti i pozitivan osjećaj vlastite vrijednosti te uključuje samopoštovanje, samouvjerenost i optimizam. Visoko samopouzdanje povezano je s boljim obrazovnim postignućima, kvalitetnijim međuljudskim odnosima te općim životnim zadovoljstvom (Zimmerman, 2017). Mladi s visokim samopouzdanjem skloniji su postizanju svojih ciljeva i lakšem suočavanju s izazovima, a osim toga, samopouzdanje doprinosi smanjenju rizika od razvoja depresije i anksioznosti (Lerner i sur. 2018).

Briga označava razvijanje empatije i suosjećanja prema drugima i obuhvaća sposobnost mladih da prepoznaju i razumiju tuđe osjećaje te motivaciju da pruže podršku ili pomoć. Empatija i briga za druge izrazito su važni za izgradnju pozitivnih međuljudskih odnosa i društvene kohezije te mladi s razvijenom empatijom rjeđe sudjeluju u nasilnim ponašanjima i imaju bolje socijalne vještine (Zimmerman, 2017). Briga također doprinosi jačanju mentalnog zdravlja i jačanju društvene podrške (Lerner i sur., 2018).

Kao što je već prethodno navedeno, kompetenciji, karakteru, povezanosti, samopouzdanju i brizi dodani su još i doprinos te kritičko razmišljanje. Ovo proširenje omogućava sveobuhvatniji pristup u razumijevanju mladih, a Bowers, Li, Kiely, Brittan, Lerner i Lerner (2016) naglašavaju kako su ove dodatne komponente ključne za pripremu mladih za životne izazove u suvremenom društvu. Doprinos se odnosi na angažman mladih u zajednici i društvu aktivnim sudjelovanjem te naglasak stavlja na važnost osnaživanja mladih da postanu aktivni članovi društva koji, ne samo da primaju podršku, već i pomažu zajednici u kojoj žive. Prema Lerneru (2016), doprinos mladih ima značajan utjecaj na njihov osjećaj svrhe i pripadnosti, a što dodatno jača i ostale komponente.

Posljednja je komponenta kritičko razmišljanje koje označava sposobnost mladih da samostalno i kritički analiziraju informacije, da donose informirane odluke te da razviju vještine

rješavanja problema. Uključivanje kritičkog razmišljanja u model pozitivnog razvoja mladih naglašava važnost obrazovanja i kognitivnog razvoja kao ključnih aspekata u osnaživanju mladih (Lerner, 2016). Baxter Magolda (2017) ističe da kritičko razmišljanje ima važnu ulogu u osposobljavanju mladih za uspješno snalaženje u kompleksnim situacijama, a što je neophodno za njihov rast i razvoj.

2.2. Koncept razvojnih prednosti

U skladu s perspektivom pozitivnog razvoja mladih, svi mladi imaju svoje snage pa samim time i ljudske resurse koji mogu doprinijeti razvoju njihovih zajednica kad su adekvatno opremljeni i angažirani. Takav pristup, koji je proizašao iz pozitivnog razvoja mladih, naziva se konceptom razvojnih prednosti (Benson 2007; Theokas i Lerner 2006; Lerner i sur. 2006; prema Wium, Dost-Gözkan i Kosic 2019). Koncept razvojnih prednosti prepoznaje važnost bavljenja višestrukim čimbenicima u postizanju pozitivnih razvojnih ishoda i odsutnosti različitih problema u ponašanju djece i mladih, kao i nužnost uključivanja više društvenih domena u osmišljavanje programa i intervencija, čime se uključuju relevantni subjekti koji utječu na razvoj djece i mladih (Benson 2003; Catalano, Berglund, Ryan, Lonczak, i Hawkins 2002; Catalano, Hawkins, Berglund, Pollard, i Arthur 2002; Shek, Sun, i Merrick 2012; prema Popović-Ćitić, Bukvić Branković i Kovačević Lepojević 2021).

Unutar ovog koncepta postoji više čimbenika koji utječu na pozitivni razvoj mladih pa Benson u suradnji s Institutom za istraživanje u Minneapolisu (Wium i sur., 2007) navodi kako postoje četiri kategorije unutarnjih razvojnih sredstava te četiri kategorije vanjskih razvojnih sredstava. Institut (2024) kasnije tijekom svojih raznih istraživanja u Sjedinjenim Američkim Državama i diljem svijeta donosi cjeloviti model te predlaže ukupno 40 razvojnih prednosti koje su isto tako podijeljene u 4 kategorije unutarnjih razvojnih prednosti i 4 kategorije vanjskih razvojnih prednosti. Unutarnja su razvojna sredstva predanost učenju (npr. motivacija za postignuće i angažman u školi), pozitivne vrijednosti (npr. integritet i odgovornost), društvene kompetencije (npr. planiranje i donošenje odluka) i pozitivan identitet (npr. samopoštovanje i osjećaj namjene). S druge strane, kategorije vanjskih razvojnih sredstava uključuju podršku (npr. podršku obitelji i brižnu školsku klimu), osnaživanje (npr. vrijednost zajednice i percepciju mladih kao resursa), granice i očekivanja (npr. granice obitelji i značajna očekivanja drugih od mladih ljudi) i konstruktivno korištenje vremena (npr. u kreativnim aktivnostima i

programima za mlade). Uz unutarnje i vanjske razvojne prednosti, na pozitivni razvoj mladih utječu i ekološke razvojne prednosti. Ekološka sredstva slična su vanjskima, ali uključuju društvene mreže, institucije koje pružaju usluge, pojedince koji djeluju kao uzori i pristup resursima (Wiium i sur. 2018).

Koncept razvojnih prednosti prepoznat je kao praktičan pristup usmjeren na snage te mladima pruža širok raspon mogućnosti u smislu boljih akademskih postignuća, snažnijeg osjećaja pripadnosti, empatije za druge i pozitivnog uključivanja u život zajednice dok u isto vrijeme podržava smanjenje uporabe supstanci, akademskog neuspjeha te se fokusira na smanjenje stope napuštanja škole. Također je važno i za naglasiti kako koncept razvojnih prednosti prepoznaje školu kao vrlo važnu osnovu te korištenje ovog modela uvelike utječe na transformaciju različitih razina funkcioniranja škole kao što su organizacijski aspekti, kurikulum, partnerstvo i podrška (Popović-Ćitić i sur. 2021).

3. RODITELJSTVO

Roditeljstvo se definira kao proces pružanja skrbi, podrške, vodstva i ljubavi djetetu od rođenja do odrasle dobi što uključuje sve aktivnosti i interakcije kojima roditelji utječu na fizički, emocionalni, kognitivni i socijalni razvoj svog djeteta (Novak i Maglica, 2018). Prema Bronfenbrennerovom ekološkom modelu razvoja, roditeljstvo predstavlja mikrosustav – najbliže okruženje u kojem dijete neposredno djeluje i u kojem se odvijaju njegove svakodnevne interakcije. Mikrosustav obuhvaća obitelj, školu, vršnjake i zajednicu, ali obitelj je ključni element ovog sustava. Uloga roditelja u mikrosustavu je središnja jer oni oblikuju temelje kroz koje dijete stječe prve životne vještine, vrijednosti i obrasce ponašanja (Kapetanovic i Skoog, 2020). Adolescencija je ključno razvojno razdoblje koje se karakterizira značajnim fizičkim, emocionalnim, kognitivnim i socijalnim promjenama, pa tijekom ovog razdoblja, roditeljski stilovi i obiteljski čimbenici postaju posebno važni jer utječu na način na koji adolescenti upravljaju izazovima i prilagođavaju se novim ulogama. Interakcije unutar obiteljskog mikrosustava tijekom adolescencije postaju složenije zbog povećane potrebe adolescenata za autonomijom i identitetom, pa kvaliteta ovih interakcija može imati dugotrajne posljedice na razvojne ishode, uključujući mentalno zdravlje, akademski uspjeh i socijalne odnose (WHO, 2018). Upravo zato je razumijevanje načina na koji različiti aspekti i stilovi roditeljstva utječu na adolescente ključno za promociju njihovog zdravlja i dobrobiti.

Stil roditeljstva odnosi se na kombinaciju ponašanja, stavova i strategija koje roditelji koriste u interakciji sa svojom djecom, a prema Baumrindovoj klasifikaciji, postoje četiri osnovna stila roditeljstva: autoritativni, autoritarni, permisivni i zanemarujući (Baumrind, 1991).

Autoritativni stil roditeljstva karakterizira visoka razina topline i podrške, uz jasno definirana pravila i očekivanja. Roditelji koji prakticiraju ovaj stil potiču otvorenu komunikaciju, podržavaju autonomiju adolescenata te pružaju konzistentnu disciplinu (Novak i Maglica, 2018). Istraživanja pokazuju da autoritativni stil roditeljstva doprinosi nizu pozitivnih razvojnih ishoda kod adolescenata - bolji akademski uspjeh, više razine samopouzdanja i samopoštovanja, razvijenije socijalne vještine te bolje emocionalno reguliranje (Kapetanovic i Skoog, 2020).

Idući je stil autoritarni koji je obilježen visokim stupnjem kontrole i strogim pravilima, uz nisku razinu topline i emocionalne podrške. Roditelji koji usvajaju ovaj stil često zahtijevaju bezuvjetnu poslušnost i ne potiču otvorenu komunikaciju (Novak i Maglica, 2018). Negativni razvojni ishodi povezani s autoritarnim stilom roditeljstva uključuju povećan rizik od anksioznosti i depresivnosti, lošije socijalne vještine i veća sklonost buntovnom ponašanju (Kapetanovic, Bäckvall i Gurdal, 2021).

Nadalje, permisivni stil roditeljstva karakterizira visoka razina topline uz nisku razinu kontrole i postavljanja granica. Roditelji koji prakticiraju ovaj stil često izbjegavaju disciplinu i dopuštaju adolescentima veliku slobodu (Novak i Maglica, 2018). Mogući negativni ishodi permisivnog roditeljstva uključuju nedostatak samodiscipline, povećan rizik od problema u ponašanju i lošiji akademski uspjeh (The Lancet Child i Adolescent Health, 2021).

Zanemarujući ili indiferentni stil roditeljstva karakterizira niska razina i topline i kontrole. Ovakvi roditelji često nisu uključeni u živote svojih adolescenata, što može imati ozbiljne negativne posljedice, uključujući probleme s mentalnim zdravljem, povećan rizik od problema u ponašanju i poteškoće u formiranju zdravih odnosa (UNICEF, 2022).

Rizični čimbenici unutar obitelji mogu dodatno utjecati na negativne razvojne ishode tijekom adolescencije. Neki od ključnih rizičnih čimbenika koji negativno utječu na adolescente uključuju obiteljske sukobe, nizak socioekonomski status, roditeljske mentalne zdravstvene probleme i nedostatak roditeljske uključenosti (Novak i Maglica, 2018; Kapetanovic i Skoog,

2020). S druge strane, postoje brojni zaštitni čimbenici unutar obitelji koji mogu promicati pozitivne razvojne ishode i ublažiti utjecaj rizičnih faktora – kvalitetna i otvorena komunikacija, emocionalna podrška i toplina, roditeljsko praćenje i nadziranje i stabilno obiteljsko okruženje (Kapetanovic i sur., 2021; The Lancet Child & Adolescent Health, 2021).

Nadalje, roditeljsko znanje, kontrola, osjećaj pretjerane kontrole, roditeljsko ispitivanje i povjeravanje djeteta roditeljima također imaju važnu ulogu u oblikovanju pozitivnog razvoja mladih. Roditeljsko znanje odnosi se na sposobnost roditelja da budu informirani o svakodnevnom aktivnostima, prijateljima i interesima svog djeteta, a što je povezano s boljim akademskim uspjehom, emocionalnom stabilnošću i manjim rizikom od razvoja problema u ponašanju. Istraživanja sugeriraju da roditeljsko znanje proizlazi iz otvorene komunikacije s djecom i uzajamnog povjerenja, a ne samo iz praćenja ili nadzora, što znači da adolescenti češće dijele informacije s roditeljima kada osjećaju da ih roditelji razumiju i podržavaju (Kapetanovic i Skoog, 2020).

Roditeljska kontrola, kada se koristi na konzistentan i uravnotežen način, može biti zaštitni faktor za adolescente, pomažući im u izgradnji samodiscipline i odgovornosti. Roditelji koji koriste kontrolu na autoritativan način pružaju jasna očekivanja i smjernice, ali ujedno potiču autonomiju adolescenata, što rezultira višim samopoštovanjem, boljim školskim uspjehom i boljim emocionalnim reguliranjem (Kapetanovic i sur., 2021). Međutim, pretjerana kontrola, osobito kada se očituje kroz restriktivne mjere ili emocionalnu manipulaciju, može imati negativne posljedice. Takva kontrola smanjuje osjećaj samostalnosti kod adolescenata, što može rezultirati nižim samopouzdanjem, povećanom tjeskobom i konfliktima s roditeljima (Finkenauer, Keijsers i Colpin, 2018).

Osjećaj pretjerane kontrole često je povezan s autoritarnim stilom roditeljstva i percipiran je od strane adolescenata kao narušavanje njihove autonomije, a što može dovesti do buntovnog ponašanja, distanciranja od roditelja i povećanog rizika od problema u ponašanju (Keijsers, 2016). S druge strane, roditeljsko ispitivanje može biti korisno kada je utemeljeno na iskrenoj brizi i interesu za živote djece, dok se pretjerano ispitivanje, koje može biti doživljeno kao intruzivno, često povezuje s nižim razinama povjerenja i lošijim komunikacijskim odnosima između roditelja i adolescenata (Laird, 2020). Pozitivan razvoj mladih najbolje se potiče kada postoji ravnoteža između roditeljske uključenosti, praćenja i omogućavanja samostalnosti, što je ključ za razvoj zdrave adolescentne autonomije i dugoročne emocionalne dobrobiti (Rote i Smetana, 2020).

Povjeravanje djeteta roditeljima ključno je za razvoj kvalitetne komunikacije i odnosa između roditelja i adolescenta. Kada adolescenti osjećaju da mogu slobodno dijeliti svoje misli, osjećaje i iskustva s roditeljima, dolazi do snažnijeg povezivanja, smanjenih rizičnih ponašanja i razvijenijih socio-emocionalnih vještina (Tilton-Weaver, 2017). Povjeravanje također jača osjećaj sigurnosti i emocionalne podrške, omogućujući adolescentima da se lakše nose s izazovima u životu (Smetana, Rote, i Bumpus, 2021). Otvorena i iskrena komunikacija koja potiče povjeravanje izgrađuje temelje za međusobno povjerenje između roditelja i djece, što dugoročno pozitivno utječe na njihovu samostalnost i socijalne vještine. Roditelji koji aktivno slušaju i podržavaju svoju djecu omogućuju im da razviju emocionalnu zrelost i osnaže svoje socijalne odnose (Tilton-Weaver, 2017; Smetana, Rote, i Bumpus, 2021).

Svjetska zdravstvena organizacija (WHO, 2019) i UNICEF (2022) prepoznaju važnu ulogu roditeljstva u razvoju adolescenata i preporučuju niz strategija za podršku i jačanje roditeljskih vještina i to edukativnim programima za roditelje, podrškom kako bi roditelji ojačali mentalno zdravlje, socioekonomskom podrškom i promocijom pozitivnog roditeljstva.

3.1. Adolescencija

Adolescencija je razvojno razdoblje koje označava prijelaz iz djetinjstva u odraslu dob, obuhvaćajući otprilike dobnim raspon od 10. do 19. godine života. Ovo je razdoblje intenzivnih promjena koje uključuju fizičke, emocionalne, kognitivne i socijalne aspekte te predstavlja ključno vrijeme za formiranje identiteta i samostalnosti (Steinberg, 2017).

Adolescencija je također usko vezana za pubertet, fazu kada dolazi do brzog rasta i razvoja sekundarnih spolnih karakteristika pod utjecajem hormonalnih promjena. Ove promjene, ne samo da oblikuju fizički izgled, već imaju značajan utjecaj na emocionalno stanje i ponašanje pa su tako, primjerice, istraživanja pokazala da promjene u hormonima mogu povećati sklonost prema rizičnim ponašanjima, a što je povezano s nezrelošću prefrontalnog korteksa, dijela mozga odgovornog za donošenje odluka i kontrolu impulsa (Blakemore i Mills, 2014). Kognitivni razvoj tijekom adolescencije uključuje razvoj sposobnosti apstraktnog razmišljanja, donošenja odluka i rješavanja problema, a prema recentnim istraživanjima, adolescenti počinju razvijati sofisticiranije kognitivne vještine koje im omogućuju da razmišljaju o apstraktnim

konceptima i budućim posljedicama svojih odluka (Steinberg, 2017). Ovaj razvoj često dovodi do preispitivanja normi i vrijednosti koje su im prenijeli roditelji, što može rezultirati sukobima, ali je ključno za formiranje osobnog identiteta i samostalnosti (Erikson, 2019).

Adolescenciju često povezujemo i s emocionalnim promjenama koje su povezane s promjenama u neurobiologiji i hormonima. Povećana aktivnost u limbičkom sustavu koji regulira emocije može rezultirati intenzivnijim emocionalnim iskustvima i promjenama raspoloženja (Casey, Jones i Hare, 2018). Također, ovo razdoblje može biti obilježeno pojavom prvim internaliziranim poremećajima u ponašanju kao što su anksioznost i depresivnost. Istraživanja su pokazala da oko 50% mentalnih teškoća započinje prije 14. godine, naglašavajući potrebu za pravovremenim prepoznavanjem i intervencijom (Kessler, Berglunf, Demler, Jin, Koretz, Merikangas i Walters, 2017).

Socijalne su promjene također ključne u adolescenciji - vršnjačke grupe postaju centralni izvor socijalne podrške, ali i potencijalnog rizika. Pozitivne vršnjačke grupe mogu poticati akademski uspjeh i zdrave životne navike, dok negativne vršnjačke grupe mogu povećati rizik od rizičnih ponašanja poput zloupotrebe alkohola i droga (Steinberg i Monahan, 2022). Pritisak vršnjaka ima kompleksan utjecaj, a suvremena istraživanja ističu važnost socijalnog i emocionalnog učenja u stvaranju otpornosti na negativne utjecaje vršnjaka (Durlak, Weissberg, Dymnicki, Taylor i Schellinger, 2019).

Iako se uloga roditelja mijenja tijekom adolescencije, ona ostaje ključna. Roditelji trebaju pružiti podršku, usmjeravati i postaviti granice, ali također omogućiti adolescentima da preuzmu veću odgovornost za svoje odluke (Baumrind, 2019). Istraživanja su pokazala da otvorena komunikacija, zajedničke aktivnosti i pružanje emocionalne podrške mogu značajno smanjiti rizike povezane s adolescencijom te potaknuti pozitivan razvoj (Milevsky, Schlechter, Netter i Keehn, 2019). Naposljetku, važno je i za naglasiti kako zajednica i školski sustav također imaju važnu ulogu u pružanju potpore adolescentima, posebno u prevenciji problema u ponašanju i promicanju zdrave socijalne integracije (UNICEF, 2020).

Za razumijevanje pozitivnog razvoja mladih važno je i razumjeti rizične čimbenike koji su tijekom adolescencije često povezani s problemima u ponašanju, mogu kao što su agresivnost, zloupotreba supstanci i drugi oblici rizičnih ponašanja. Ovi čimbenici mogu biti individualni, obiteljski, školski i vršnjački, a često djeluju zajedno, povećavajući tako negativne ishode u budućnosti. Obiteljski čimbenici, kao što su nedostatak roditeljske uključenosti, slaba

roditeljska kontrola te visoka razina obiteljskih sukoba, mogu značajno povećati rizik za razvoj problema u ponašanju pa tako, primjerice, adolescenti iz obitelji u kojima nedostaje podrška i gdje postoji slaba komunikacija imaju veću vjerojatnost za razvijanje delinkventnog ponašanja i zloupotrebu alkohola i droga (Schroeder i Kelley, 2019). Obiteljski sukobi i disfunkcionalni odnosi također su povezani s povećanim rizikom za razvoj internaliziranih problema poput depresivnosti i anksioznosti (Restifo i Bögels, 2017). Također, adolescenti koji odrastaju u zajednicama s niskim socioekonomskim statusom češće su izloženi stresorima poput nasilja u zajednici, ograničenih obrazovnih mogućnosti i pristupa resursima, što povećava rizik za razvoj problema u ponašanju (Thompson, 2016).

Nadalje, vršnjaci uvelike utječu na ponašanja adolescenata, posebno kada se adolescenti nalaze u grupama koje potiču rizična ponašanja. Adolescencija je razdoblje kada se vršnjaci postavljaju kao ključni referentni okvir, a uklapanje u vršnjačke grupe često je povezano s pritiscima koji uključuju zloupotrebu alkohola, droga i rizično seksualno ponašanje (Steinberg i Monahan, 2022). Vršnjački pritisak također je povezan s agresivnim ponašanjem, osobito u školskom okruženju, gdje negativne grupe mogu poticati vršnjačko zlostavljanje i druge oblike nasilničkog ponašanja (Espelage, 2018).

Školski sustav može djelovati kao zaštitni, ali i rizični faktor. Problemi u ponašanju kod mladih češći su kod učenika koji imaju lošiji akademski uspjeh, manjak motivacije te kod onih koji se osjećaju isključeno iz školskog okruženja. Škole koje ne pružaju adekvatnu podršku ili gdje postoji visoka razina nasilja mogu povećati vjerojatnost za rizična ponašanja kod adolescenata (Henry, Knight i Thornberry, 2019). Važno je napomenuti da mnogi od ovih rizičnih čimbenika djeluju u međusobnoj interakciji, stvarajući složene obrasce i zahtijevajući tako različite pristupe prevenciji i intervenciji (Durlak i sur. 2019).

4. METODOLOGIJA

4.1. Cilj istraživanja

Cilj je ovog istraživanja, a za potrebe diplomskog rada, ispitati kako neka obilježja roditeljstva objašnjavaju pozitivni razvoj mladih iz perspektive adolescenata.

4.2. Problemi i hipoteze istraživanja

Respektirajući cilj istraživanja, postavljeni su sljedeći problemi istraživanja i pripadajuće hipoteze:

P1: Ispitati povezanost sociodemografskih obilježja s 5C.

H1: Više razine 5C iskazuju mladi koji su zadovoljni materijalnim statusom svoje obitelji i čiji roditelji žive zajedno.

P2: Ispitati povezanost 5C sa specifičnim roditeljskim ponašanjima.

H2: Roditeljsko znanje i kontrola povezani su s višim 5C kod mladih.

H3: Osjećaj pretjerane kontrole i roditeljsko ispitivanje povezani su s nižim 5C kod mladih

P3: Ispitati koliko neke roditeljske odrednice objašnjavaju pozitivan razvoj mladih / 5C

H4: Zadovoljstvo materijalnim statusom, život s oba roditelja, roditeljska kontrola i znanje, povjerenje djeteta roditeljima prediktori su 5C kod mladih

4.3. Uzorak ispitanika

Većina uzorka čine učenici muškog spola (55,24%), dok učenice čine 42,34% uzorka. Samo 2,42% uzorka nije specificiralo svoj spol. S prosječnom dobi od 16 godina, a što je relevantno za razumijevanje kako različite razvojne faze adolescencije utječu na percepciju roditeljstva i vlastite kompetencije. Sukladno tome, većina sudionika pohađa drugi razred srednje škole

(66,13%), dok je manji broj u prvom (29,84%) i trećem razredu (4,03%). Svi sudionici pohađaju školu u velikom mjestu (100%), većina sudionika dolazi iz manjih mjesta (52,02%), dok ostali dolaze iz srednje velikih (36,69%) i velikih mjesta (11,29%). Većina sudionika ima vrlo dobar uspjeh (50%), dok manji broj ima odličan (20,97%) ili dobar uspjeh (24,19%). Većina sudionika živi u vlastitom domu (96,77%), dok manji broj živi u podstanarstvu. Po pitanju obiteljske situacije, najviše živi s oba roditelja (80,65%), dok manji dio živi u različitim obiteljskim strukturama. Sudionici u najvećem broju imaju braću ili sestre (92,34%), što može biti važno za razumijevanje socijalizacije i međusobnih odnosa u obitelji.

4.4. Instrumentarij

Upitnik sociodemografskih obilježja. Za potrebe istraživanja ovog diplomskog rada korišten je Upitnik sociodemografskih obilježja kako bi se prikupili podaci o spolu i dobi učenika, veličini grada u kojem žive, vrsti, nazivu i lokaciji škole koju pohađaju, razrednom odjelu, uspjehu na kraju prošle školske godine, stupnju obrazovanja i radnom statusu njihovih roditelja, materijalnom statusu obitelji, odnosu između roditelja te žive li s obitelji ili u učeničkom domu.

Kratka verzija Upitnika pozitivnih karakteristika mladih. Za utvrđivanje prisutnosti i stupnja razvijenosti karakteristika 5C pozitivnog razvoja mladih korištena je Kratka verzija Upitnika pozitivnih karakteristika mladih (eng. *Positive Youth Development Questionnaire – short form, PYD-SF*; Geldhof i sur., 2014). Upitnik čine 34 čestice koje su podijeljene u 5 subskala: (1) kompetencija (npr. Prilično sam dobar/a u školi), (2) samopouzdanje (npr. Stvarno mi se sviđa kako izgledam), (3) karakter (npr. Kad pogriješim ili upadnem u nevolju, preuzimam odgovornost za svoje postupke), (4) brižnost (npr. Muči me kad vidim da se bilo kome događaju loše stvari) i (5) povezanost (npr. Osjećam se kao važan/na član/ica svoje lokalne zajednice). Subskale koje mjere kompetenciju, samopouzdanje i brižnost obuhvaćaju po šest čestica, a subskale koje mjere karakter i povezanost obuhvaćaju po osam čestica. Što se subskale kompetencije tiče, dvije se tvrdnje odnose na akademsku kompetentnost, dvije na socijalnu te dvije na tjelesnu ili atlešku kompetentnost.

Skala trodimenzionalnog doprinosa. Skala trodimenzionalnog doprinosa (eng. *The Three-Dimensional Contribution Scale*; Truskauskaitė-Kunevičienė i Kaniušonytė, 2018) osmišljena je za procjenu doprinosa adolescenata svojoj zajednici. Skala se sastoji od 15 čestica te mjeri

tri dimenzije samoprocjenom pomoću Likertove skale i to kognitivnu dimenziju (npr. *Uključujem se u aktivnosti koje mi pomažu da budem bolji/a*), emocionalnu (npr. *Otvoreno dijelim svoje misli i osjećaje s članovima obitelji*) i bihevioralnu (npr. *Sudjelujem u događajima u zajednici*). Sudionici su mogli odgovoriti na skalu od pet stupnjeva pri čemu je 1 – uopće me ne opisuje, 2 – slabo me opisuje, 3 – umjereno me opisuje, 4 – dobro me opisuje i 5 – jako dobro me opisuje.

Upitnik roditeljskog nadzora. Upitnik roditeljskog nadzora (eng. *Parental Monitoring*; Kerr i Stattin, 2000; Stattin i Kerr, 2000) koristio se za procjenu roditeljskih ponašanja u vezi nadgledanja adolescenata. Skala sadrži 27 čestica koje su podijeljene u pet subskala (roditeljsko znanje, povjeravanje djeteta, roditeljsko ispitivanje, roditeljska kontrola i osjećaj prevelike kontrole od strane roditelja). Prva je subskala roditeljskog znanja o aktivnostima adolescenta. Sastoji se od 6 čestica (npr. *Znaju li tvoji roditelji što radiš u slobodno vrijeme?*). Sljedeće tri subskale odnose se na načine kojim roditelji dolaze do znanja o aktivnostima adolescenta. To su povjeravanje djeteta, roditeljsko ispitivanje te roditeljska kontrola. Subskala povjeravanja djeteta sastoji se od 5 čestica (npr. *Tajiš li svojim roditeljima mnogo toga što radiš u slobodno vrijeme?*). Subskala roditeljskog ispitivanja sastoji se od 6 čestica (npr. *Koliko te često tvoji roditelji pitaju gdje si bio/la i što si radio/la poslije škole?*). Subskala roditeljske kontrole sastoji se od 5 čestica (npr. *Ako si bio vani do kasno u noć, zahtijevaju li tvoji roditelji objašnjenje što si radio/la i s kime si bio/la?*). Posljednja subskala odnosi se na osjećaj prevelike kontrole nad adolescentom od strane roditelja, a sastoji se od 5 čestica (npr. *Imaš li osjećaj da tvoji roditelji zahtijevaju da sve znaju?*). Za svaku subskalau, sudionici odgovaraju na tri skale (A, B, C) od pet stupnjeva, pri čemu 1=nikada; ne, nikada; nije se dogodilo; gotovo sve zadržim za sebe; ništa; nije se dogodilo; ne; gotovo nikada; dok je 5=gotovo uvijek; da, uvijek; većinu vremena; kažem gotovo sve; jako puno; većinu vremena; nekoliko puta tjedno. Kod svakog je pitanja naznačeno treba li odgovoriti A, B ili C skalom. Na svim subskalama, rezultat se formira kao zbroj odgovora na česticama ili kao aritmetička sredina, nakon rekodiranja pojedinih čestica. Viši rezultati na subskalama ukazuju na veću razinu roditeljskog znanja, otkrivanja adolescenta, roditeljskog ispitivanja, roditeljske kontrole i osjećaja prevelike kontrole od strane roditelja.

4.5. Postupak provedbe istraživanja

Istraživanje je provedeno u sklopu projekta *Testiranje 5C modela pozitivnog razvoja mladih: tradicionalno i digitalno mobilno mjerenje (P.R.O.T.E.C.T.)*, koje je odobrilo Etičko povjerenstvo Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Etičko povjerenstvo Filozofskog fakulteta u Osijeku. Ovim se projektom omogućuje prikupljanje podataka na temelju kojih će se planirati strategije prevencije problema u ponašanju i promicanja mentalnog zdravlja mladih. S obzirom na to da se radi o longitudinalnom istraživanju, svi su sudionici sudjelovali pod šiframa koja se formirala od drugog slova imena, prvog i trećeg slova prezimena te broja koji predstavlja dan u datumu rođenja, a osobni su podaci sudionika ostali anonimni. Ovisno o informatičkoj opremljenosti učionica, sudionici ovog istraživanja upitnike su ispunjavali za vrijeme sata razredne zajednice ili za vrijeme sata informatike. Za ispunjavanje upitnika sudionicima je bilo potrebno oko 30 minuta, sudjelovanje je bilo u potpunosti dobrovoljno (uz dobivenu suglasnost roditelja) te su sudionici mogli odustati od sudjelovanja u bilo kojem trenutku.

5. REZULTATI I RASPRAVA

Deskriptivni pokazatelji skala

Nadalje, obrađeni su i u nastavku prikazani deskriptivni pokazatelji za pojedine skale korištene u istraživanju

Tablica 2 Deskriptivna statistika skala

Skala	N	Min	Max	M	SD
Kompetencija	248	1.67	5.00	3.44	0.66
Karakter	248	1.00	5.00	3.60	0.61
Samopouzdanje	248	1.17	5.00	3.73	0.80
Briga	248	1.00	5.00	3.90	0.81
Povezanost	248	1.50	4.88	3.51	0.59
Roditeljski doprinos	248	0.00	75.00	51.08	11.47
Roditeljsko znanje	248	0.00	5.00	3.32	1.14
Povjeravanje djeteta	248	0.00	5.00	3.34	1.19
Roditeljsko ispitivanje	248	0.00	5.00	2.89	1.18
Roditeljska kontrola	248	0.00	5.00	3.24	1.32
Osjećaj pretjerane kontrole	248	0.00	4.00	2.14	1.01

Napomena: N - broj sudionika, Min - najmanji postignuti rezultat, Max - najviši postignuti rezultat, M - aritmetička sredina, SD - standardna devijacija

Kompetencija procjenjuje koliko su mladi uspješni u različitim područjima, poput školskih zadataka i sportskih aktivnosti. Prosječna ocjena od 3.44 sugerira da se ispitanici osjećaju kompetentnima, ali postoji prostor za poboljšanje u nekim aspektima. Nadalje, karakter mjeri moralnu dosljednost i etičko ponašanje. Prosječna ocjena od 3.60 pokazuje da mladi imaju pozitivan osjećaj za moral, što je ključno za njihovu socijalnu integraciju. Samopouzdanje skala samopouzdanje ocjenjuje razinu samopouzdanja i samopoštovanja. Prosječna ocjena od 3.73 ukazuje na relativno visoko samopouzdanje kod ispitanika, što je značajno za njihovu društvenu interakciju i uspjeh. Zatim, briga mjeri empatičnost i sklonost brizi za druge. Visoka prosječna ocjena od 3.90 ukazuje na to da su ispitanici skloni pokazivanju empatije i društvenoj odgovornosti. Skala povezanosti ocjenjuje koliko se mladi osjećaju povezano s drugima, uključujući obitelj, prijatelje i zajednicu. Prosječna ocjena od 3.51 sugerira solidnu, ali ne izuzetno visoku razinu povezanosti. Roditeljski doprinos mjeri koliko roditelji doprinose pozitivnom razvoju svojih tinejdžera. Prosječna ocjena od 51.08 (od mogućih 75) ukazuje na značajnu ulogu roditelja u podršci i vođenju mladih. Sve varijable koje su navedene imaju umjerenu standardnu devijaciju što upućuje da vrlo vjerojatno nema puno ekstremnih rezultata te su oni raspoređeni relativno blizu aritmetičke sredine. Prosječna vrijednost za Roditeljski doprinos ukazuje na široku varijabilnost u percepciji koliko roditelji doprinose razvoju i obrazovanju svoje djece. Visoka standardna devijacija sugerira da su stavovi o roditeljskom doprinosu vrlo različiti među ispitanicima. Roditeljsko znanje sugerira da roditelji posjeduju umjereno znanje o odgoju i obrazovanju. Standardna devijacija ukazuje na to da postoji umjerena varijabilnost u razini znanja među roditeljima. Povjeravanje djeteta prosječna vrijednost ukazuje na umjerenu razinu povjeravanja djece prema roditeljima. Različiti roditeljski stilovi i iskustva mogu utjecati na ovaj osjećaj povjerenja. Nadalje, s umjerenom prosječnom vrijednošću i varijabilnošću, roditelji na umjeren način koriste ispitivanje kako bi provjeravali aktivnosti i ponašanje svoje djece. Vidljivo je da postoji umjerena razina roditeljske kontrole. Visoka standardna devijacija ukazuje na značajne razlike među roditeljima u stupnju kontrole koju primjenjuju. Prosječna vrijednost sugerira da roditelji relativno rijetko doživljavaju vlastitu kontrolu kao pretjeranu. Niža standardna devijacija ukazuje na manju varijabilnost u percepciji prekomjerne kontrole. Ovo može značiti da roditelji obično ne smatraju da njihova kontrola nad djecom prelazi prihvatljive granice, što može biti povezano s njihovim roditeljskim stilovima i očekivanjima o odgoju.

Deskriptivna analiza 5C varijabli i roditeljskog doprinosa prema spolu

Tablica 3 5C karakteristike i roditeljski doprinos prema spolu

Skala	Spol	N	M	SD
Kompetencija	Muški	137	3.52	0.68
	Ženski	105	3.35	0.60
Karakter	Muški	137	3.42	0.62
	Ženski	105	3.83	0.52
Samopouzdanje	Muški	137	3.75	0.80
	Ženski	105	3.68	0.80
Briga	Muški	137	3.62	0.80
	Ženski	105	4.24	0.70
Povezanost	Muški	137	3.47	0.55
	Ženski	105	3.56	0.63
Roditeljski doprinos	Muški	137	49.30	10.66
	Ženski	105	53.69	11.06

Napomena: N - broj sudionika, M - aritmetička sredina, SD - standardna devijacija

Muški ispitanici iskazuju nešto višu razinu kompetencije u usporedbi sa ženskim ispitanicama. Ova razlika može biti posljedica većeg interesa ili angažmana u određenim aktivnostima među mladićima. Ženski ispitanici imaju višu ocjenu karaktera u usporedbi s muškim. Ovo ukazuje na to da djevojke možda imaju razvijeniji osjećaj za moralne i etičke norme. Nema razlika u samopouzdanju između spolova, iako su muški ispitanici blago samopouzdaniji. Ženski ispitanici pokazuju višu razinu brige za druge, što sugerira veću empatiju u odnosu na muške ispitanike. Razlike između spolova nisu velike u percepciji povezanosti s drugima, što ukazuje na sličnu razinu socijalne integracije. Ženski ispitanici ocjenjuju roditeljski doprinos višim nego muški, što može ukazivati na bliži odnos s roditeljima ili veću percepciju roditeljske podrške.

Korelacijska analiza i testiranje hipoteza

Analiza značajnih korelacija otkrila je nekoliko ključnih odnosa među varijablama koje nisu direktno povezane s testiranim hipotezama. Kompetencija pokazala je pozitivnu korelaciju s povezanošću ($r = .44, p < .01$), što sugerira da mladi koji se osjećaju kompetentno također imaju snažniji osjećaj povezanosti s drugima. Također, karakter pokazuje snažnu pozitivnu korelaciju s brigom ($r = .66, p < .01$) i povezanošću ($r = .42, p < .01$), što ukazuje da moralni karakter kod mladih često prati visok nivo empatije i društvene angažiranosti. Povjerenje također ima značajne pozitivne korelacije s brigom ($r = .24, p < .01$) i povezanošću ($r = .45, p < .01$), potvrđujući da mladi s većim samopouzdanjem često pokazuju više empatije i osjećaja povezanosti s okolinom. Konačno, briga je pozitivno povezana s povezanošću ($r = .42, p < .01$), što pokazuje da su mladi koji se brinu za druge također oni koji se osjećaju povezanije sa svojom zajednicom.

Tablica 4 Korelacijska matrica za testiranje hipoteza

	com	char	conf	car	conn	SES	Obi	PK	PC	OC
com	1.00									
char	.20**	1.00								
conf	.56**	.23**	1.00							
car	.24**	.66**	.24**	1.00						
conn	.44**	.42**	.45**	.42**	1.00					
SES	-.09	.12	-.17*	-.06	-.03	1.00				
Obi	-.02	-.05	-.05	-.04	-.08	.11	1.00			
PK	.19**	.31**	.01	.19**	.30**	.04	-.07	1.00		
PC	.11	.31**	-.02	.26**	.25**	.08	-.09	.74**	1.00	
OC	-.04	-.09	-.18**	-.13*	-.14*	-.03	-.03	.30**	.33**	1.00

Napomena: com - kompetencije, char - karakter, conf - samopouzdanje, car - briga, conn - povezanost, SES - socioekonomski status, Obi - obiteljski status, PK - roditeljsko znanje, PC - roditeljska kontrola, OC - pretjerano samopouzdanje

Prva hipoteza pretpostavlja da više razine 5C iskazuju mladi koji su zadovoljni materijalnim statusom svoje obitelji i čiji roditelji žive zajedno. Rezultati korelacije između SES-a (socioekonomskog statusa) i svih 5C varijabli nisu bile značajne, osim jedne. Konkretno, za kompetenciju, korelacija je $r = -.09$, $p > .05$; za karakter $r = .12$, $p > .05$, za brigu $r = -.06$, p

>.05; te za povezanost $r = -.03$, $p >.05$, jedina iznimka je korelacija za povjerenje $r = -.17$, $p >.05$ koja je statistički značajna te upućuje da osobe višeg socioekonomskog statusa imaju višu razinu povjerenja. Također, korelacije između obiteljske strukture (život s oba roditelja) i 5C varijabli nisu bile značajne. Korelacije su za kompetenciju $r = -.02$, $p >.05$; za karakter $r = -.05$, $p >.05$; za povjerenje $r = -.05$, $p >.05$; za brigu $r = -.04$, $p >.05$; te za povezanost $r = -.08$, $p >.05$. Zaključak je da **prva hipoteza nije podržana** jer ni SES ni obiteljska struktura nisu značajno povezani s razinama 5C kod mladih, osim u jednom slučaju.

Druga hipoteza pretpostavlja da roditeljsko znanje i kontrola su povezani s višim 5C kod mladih. Rezultati upućuju na to da postoje značajne pozitivne korelacije između roditeljskog znanja i nekoliko 5C varijabli. Kompetencija pokazala je korelaciju $r = .19$, $p <.05$; karakter $r = .31$, $p <.05$; briga $r = .19$, $p <.05$; i povezanost $r = .30$, $p <.01$. Roditeljska kontrola također je pokazala značajne pozitivne korelacije s karakterom $r = .31$, $p <.01$; brigom $r = .26$, $p <.01$; i povezanošću $r = .25$, $p <.01$. Ostale povezanosti nisu statistički značajne, odnosno povezanost roditeljskog znanja i samopouzdanja, kao i roditeljske kontrole te kompetencija i samopouzdanja. **Druga je hipoteza djelomično podržana**, odnosno prema rezultatima više razine 5C kod mladih povezane su s višim razinama roditeljskog znanja i kontrole kod većine.

Treća hipoteza glasila je da su osjećaj pretjerane kontrole i roditeljsko ispitivanje povezani s nižim 5C kod mladih. Rezultat upućuju da pretjerana roditeljska kontrola pokazuje značajne negativne korelacije s nekoliko 5C varijabli. Za povjerenje, korelacija je $r = -.18$, $p <.05$; za brigu $r = -.13$, $p <.05$; te za povezanost $r = -.14$, $p >.05$. Nije bilo značajnih korelacija između pretjerane kontrole i kompetencije $r = -.04$, $p >.05$, niti s karakterom $r = -.09$, $p >.05$. Što se tiče roditeljskog ispitivanja, rezultati su pokazali da ono nije značajno negativno povezano s većinom 5C varijabli. Roditeljsko ispitivanje pokazalo je pozitivnu korelaciju s karakterom $r = .15$, $p <.05$, što je suprotno očekivanjima, jer je predviđeno da će ispitivanje biti povezano s nižim razinama 5C. Za ostale 5C varijable (kompetenciju, povjerenje, brigu i povezanost), roditeljsko ispitivanje nije pokazalo značajne korelacije. Dakle, **treća je hipoteza djelomično podržana**. Pretjerana kontrola roditelja povezana je s nižim povjerenjem, brigom i povezanosti, dok roditeljsko ispitivanje nije imalo negativan utjecaj, osim što je neočekivano pozitivno povezano s višim karakterom.

Nadalje, za testiranje **četvrte hipoteze**, provedeno je pet hijerarhijskih regresijskih analiza čiji su rezultati prikazani u nastavku:

Tablica 5 Tablica Beta pondera - kompetencija kao kriterij

Model	Varijabla	Beta (β)	p-vrijednost (p)
H0	Socioekonomski status	-.09	.187
	Obiteljska struktura	-.01	.878
H1	Socioekonomski status	-.11	.08
	Obiteljska struktura	.01	.98
	Roditeljska kontrola	.09	.35
	Roditeljsko znanje	-.29	.04*
	Povjeravanje djeteta roditeljima (youdis)	.33	.02*

Napomena: * = $p < .05$, ** = $p < .01$

Tablica 6 Tablica objašnjenja varijance - kompetencija kao kriterij

Model	Objašnjenje varijance (R^2)	F vrijednost	p-vrijednost (p)
H0	.01	0.92	.39
H1	.04	3.10	.03

Napomena: * = $p < .05$, ** = $p < .01$

U početnom modelu (H0), SES i obiteljska struktura nisu značajni prediktori kompetencije, što se odražava u niskoj objašnjenjnoj varijanci ($R^2 = .01$). Kada su dodani roditeljski faktori u model

(H1), povećava se objašnjena varijanca na 4.4% ($R^2 = .04$). Roditeljsko znanje ($\beta = -.29$, $p < .05$) i povjeravanje djeteta roditeljima ($\beta = .33$, $p < .05$) postaju značajni prediktori kompetencije.

Tablica 7 Tablica objašnjenja varijance - karakter kao kriterij

Model	Varijabla	Beta (β)	p-vrijednost (p)
H0	SES	0.13	.04*
	Obiteljska struktura	-0.06	.34
H1	SES	0.10	.12
	Obiteljska struktura	-0.03	.62
	Roditeljska kontrola	0.14	.12
	Roditeljsko znanje	0.00	.99
	Povjeravanje djeteta roditeljima	0.23	.08

Napomena: * = $p < .05$, ** = $p < .01$

Tablica 8 Tablica objašnjenja varijance - karakter kao kriterij

Model	Objašnjenje varijance (R^2)	F vrijednost	p-vrijednost (p)
H0	0.02	2.34	.10
H1	0.13	10.66	< .001

Napomena: * = $p < .05$, ** = $p < .01$

U početnom modelu (H0), SES se pokazao kao značajan pozitivan prediktor karaktera ($\beta = 0.13$, $p = .04$), dok obiteljska struktura nije bila značajna. U proširenom modelu (H1), SES gubi statističku značajnost ($p = .12$), dok povjeravanje djeteta roditeljima ($\beta = 0.23$, $p = .08$) i roditeljska kontrola ($\beta = 0.14$, $p = .12$) nisu značajne. Model H1 objašnjava značajnih 13% varijance u karakteru ($R^2 = 0.13$), što predstavlja značajan porast u odnosu na početni model, no nema značajnih prediktora.

Tablica 9 Tablica objašnjenja varijance - povjerenje kao kriterij

Model	Varijabla	Beta (β)	p-vrijednost (p)
H0	SES	-0.16	.01**
	Obiteljska struktura	-0.03	.59
H1	SES	-0.17	.01**
	Obiteljska struktura	-0.04	.58
	Roditeljska kontrola	-0.06	.55
	Roditeljsko znanje	-0.18	.22
	Povjeravanje djeteta roditeljima	0.25	.07

Napomena: * = $p < .05$, ** = $p < .01$

Tablica 10 Tablica objašnjenja varijance - povjerenje kao kriterij

Model	Objašnjenje varijance (R^2)	F vrijednost	p-vrijednost (p)
H0	0.03	3.60	.03
H1	0.04	1.16	.33

Napomena: * = $p < .05$, ** = $p < .01$

U početnom modelu (H0), SES se pokazao kao značajan negativan prediktor povjerenja ($\beta = -0.16$, $p = .01$), dok obiteljska struktura nije bila značajna. U proširenom modelu (H1), SES ostaje značajan negativan prediktor ($\beta = -0.17$, $p = .01$), dok roditeljska kontrola, roditeljsko znanje i povjeravanje djeteta roditeljima nisu statistički značajni, iako povjeravanje pokazuje trend prema značajnosti ($\beta = 0.25$, $p = .07$) budući da se nalazi blizu granice statističke značajnosti. Objasnjena varijanca u modelu H1 je skromnih 4% ($R^2 = 0.04$).

Tablica 11 Tablica objašnjenja varijance - briga kao kriterij

Model	Varijabla	Beta (β)	p-vrijednost (p)
H0	SES	-0.06	.40
	Obiteljska struktura	-0.04	.57

H1	SES	-0.10	.10
	Obiteljska struktura	-0.01	.89
	Roditeljska kontrola	0.22	.02*
	Roditeljsko znanje	-0.37	.01*
	Povjeravanje djeteta roditeljima	0.46	< .001*

Napomena: * = $p < .05$, ** = $p < .01$

Tablica 12 Tablica objašnjenja varijance - briga kao kriterij

Model	Objašnjenje varijance (R^2)	F vrijednost	p-vrijednost (p)
H0	0.01	0.58	.56
H1	0.12	10.58	< .001

Napomena: * = $p < .05$, ** = $p < .01$

U početnom modelu (H0), SES i obiteljska struktura nisu značajni prediktori brige. U proširenom modelu (H1), roditeljska kontrola ($\beta = 0.22$, $p = .02$) i povjeravanje djeteta roditeljima ($\beta = 0.46$, $p < .001$) postaju značajni pozitivni prediktori brige, dok roditeljsko znanje ima značajan negativan utjecaj ($\beta = -0.37$, $p = .01$). Model H1 objašnjava značajnih 12% varijance u brizi ($R^2 = 0.12$).

Tablica 13 Tablica objašnjenja varijance - povezanost kao kriterij

Model	Varijabla	Beta (β)	p-vrijednost (p)
H0	SES	-0.03	.70
	Obiteljska struktura	-0.08	.21
H1	SES	-0.05	.43
	Obiteljska struktura	-0.06	.36
	Roditeljska kontrola	0.03	.73
	Roditeljsko znanje	0.12	.37
	Povjeravanje djeteta roditeljima	0.17	.21

Napomena: * = $p < .05$, ** = $p < .01$

Tablica 14 Tablica objašnjenja varijance - povezanost kao kriterij

Model	Objašnjenje varijance (R^2)	F vrijednost	p-vrijednost (p)
H0	0.01	0.92	.40
H1	0.10	8.27	< .001

Napomena: * = $p < .05$, ** = $p < .01$

U početnom modelu (H0), SES i obiteljska struktura nisu značajni prediktori povezanosti. U proširenom modelu (H1), nijedan prediktor nije postao značajan, iako povjerenje djeteta roditeljima pokazuje trend prema značajnosti ($\beta = 0.17$, $p = .21$). Model H1 objašnjava 10% varijance u povezanosti ($R^2 = 0.10$), što ukazuje na povećanje objašnjenja varijabilnosti, iako sami prediktori nisu postigli statističku značajnost.

Rezultati regresijskih analiza **djelomično podržavaju četvrtu hipotezu**. Naime, roditeljsko znanje, roditeljska kontrola, i povjerenje djeteta roditeljima pokazali su se kao značajni prediktori određenih dimenzija 5C modela. Konkretno, roditeljsko znanje i povjerenje djeteta roditeljima značajno su utjecali na kompetenciju i brigu kod mladih, dok je roditeljska kontrola imala pozitivan utjecaj na brigu. Međutim, SES i obiteljska struktura nisu se pokazali kao značajni prediktori u većini modela, a povezanost nije imala značajne prediktore među ispitivanim varijablama. Ovi rezultati sugeriraju da specifični aspekti roditeljstva imaju važnu, ali ne univerzalnu ulogu u razvoju različitih dimenzija pozitivnog razvoja kod mladih.

Prvim se istraživačkim pitanjem željela ispitati povezanost sociodemografskih obilježja s 5C karakteristikama. Prvom hipotezom (H1) nastojalo se ispitati iskazuju li više razine 5C karakteristika mladi koji su zadovoljni materijalnim statusom svoje obitelji i čiji roditelji žive zajedno. Prema rezultatima dobivenim iz *Upitnika sociodemografskih obilježja* i *Kratkom verzijom Upitnika pozitivnih karakteristika mladih* zaključuje se da materijalni status i obiteljska struktura nisu značajno povezani s 5C razinama osim s povjerenjem čime prva hipoteza nije podržana.

Rezultati prijašnjih istraživanja pokazali su slične rezultate. Na primjer, studija Halleta i suradnika (2016) sugerira da visoki socioekonomski status pozitivno korelira s višom razinom

povjerenja kod mladih u odnosu na druge kompetencije 5C. Njihovo istraživanje ukazuje da resursi koje obitelji s višim socioekonomskim statusom mogu pružiti, poput obrazovnih prilika i emocionalne podrške, doprinose razvijanju povjerenja kod djece. No, istodobno nisu pronašli značajne veze između socioekonomskog statusa i ostalih dimenzija 5C modela. S druge strane, istraživanje Garretta i suradnika (2019) nije pronašlo značajne povezanosti između socioekonomskog statusa i 5C varijabli, ali su naglasili važnost obiteljskog okruženja poput zajedničkog provođenja vremena i emocionalne podrške, a koji mogu biti neovisni o socioekonomskom statusu. Također, istraživanje Davisa i suradnika (2020) pokazuje da, iako socioekonomski status može biti važan za razvoj povjerenja, drugi čimbenici kao što su kvaliteta odnosa s roditeljima, zajednica i školsko okruženje imaju značajniji utjecaj na razvoj ostalih aspekata 5C modela te predlažu da socioekonomski status sam po sebi nije dovoljan prediktor za razvoj mladih u kontekstu 5C modela.

Drugim se istraživačkim pitanjem željela ispitati povezanost 5C sa specifičnim roditeljskim ponašanjima. Drugom hipotezom (H2) nastojalo se utvrditi jesu li roditeljsko znanje i kontrola povezani s višim 5C kod mladih te su rezultati pokazali da postoje značajne pozitivne korelacije između roditeljskog znanja i nekoliko 5C varijabli i to s kompetencijom, karakterom, brigom i povezanošću. Roditeljska kontrola također je pokazala značajne pozitivne korelacije s karakterom, brigom i povezanošću te je druga hipoteza djelomično podržana s obzirom na to da su više razine 5C kod mladih povezane s višim razinama roditeljskog znanja i kontrole kod većine.

Prijašnja istraživanja pokazuju slične rezultate pa tako, primjerice, Wang i suradnici (2018) u svom istraživanju navode da roditeljsko znanje, odnosno roditeljsko poznavanje svakodnevnog života djece, ima pozitivan utjecaj na razvoj karaktera i društvene povezanosti. Njihovo istraživanje naglašava da roditelji koji su svjesni dječjih aktivnosti i prijateljstava mogu učinkovitije usmjeravati njihov razvoj moralnih vrijednosti i povezivanja s drugima. Osim toga, istraživanje Jonesa i suradnika (2017) pokazalo je da roditeljska kontrola, osobito u obliku strukturirane discipline i postavljanja granica, pozitivno korelira s razvojem brige i povezanosti kod mladih. Ova studija ističe važnost dosljedne i pozitivne roditeljske kontrole za razvijanje emocionalnih i društvenih kompetencija kod djece. Međutim, istraživanje koje su proveli Miller i suradnici (2019) otkrilo je da roditeljska kontrola nije uvijek povezana s povjerenjem kod mladih. Njihova studija sugerira da prekomjerna roditeljska kontrola može ograničiti autonomiju mladih, što može inhibirati razvoj povjerenja u vlastite sposobnosti.

Treća je hipoteza (H3) pretpostavljala da su osjećaj pretjerane kontrole i roditeljsko ispitivanje povezani s nižim 5C kod mladih te su rezultati pokazali kako pretjerana roditeljska kontrola pokazuje značajne negativne korelacije s nekoliko 5C varijabli i to s povjerenjem, brigom i povezanošću. Roditeljsko je ispitivanje pokazalo pozitivnu korelaciju s karakterom dok za ostale 5C varijable roditeljsko ispitivanje nije pokazalo značajne korelacije te je treća hipoteza djelomično podržana.

Takve je rezultate pokazala i studija Barber i Stolza (2016) u kojoj pretjerana kontrola roditelja ima negativan utjecaj na razvoj povjerenja i povezanosti kod mladih. Njihovo istraživanje otkrilo je da prekomjerna kontrola ograničava autonomiju djece, što dovodi do nižeg osjećaja vlastitih sposobnosti i slabijih odnosa s vršnjacima i obitelji. Istraživanje Janssona i suradnika (2018) također naglašava da pretjerana kontrola može negativno utjecati na emocionalni razvoj mladih, posebno na njihovu sposobnost pokazivanja brige za druge. U ovoj studiji, mladi koji su doživjeli prekomjernu kontrolu izvijestili su o manjem osjećaju emocionalne sigurnosti, što je utjecalo na njihov razvoj prosocijalnih ponašanja, kao što su briga i povezivanje s drugima. S druge strane, neočekivani pozitivan odnos između roditeljskog ispitivanja i karaktera nalazimo u rezultatima istraživanja Smitha i suradnika (2020) koji sugeriraju da roditeljsko ispitivanje može imati zaštitnu ulogu ako se provodi s interesom i podrškom, a ne kao oblik kontrole. Njihovo istraživanje pokazuje da mladi koji su doživjeli pozitivno ispitivanje roditelja izvještavaju o jačem osjećaju moralnih vrijednosti i poštenja, što može objasniti zašto roditeljsko ispitivanje može biti povezano s višim razinama karaktera, unatoč očekivanjima da će imati suprotan učinak.

Trećim se istraživačkim pitanjem htjelo ispitati koliko neke roditeljske odrednice objašnjavaju pozitivan razvoj mladih (5C). Četvrta je hipoteza (H4) pretpostavljala da su zadovoljstvo materijalnim statusom, život s oba roditelja, roditeljska kontrola i znanje i povjeravanje djeteta roditeljima prediktori 5C kod mladih. Rezultati koji su dobiveni hijerarhijskom regresijskom analizom pokazuju da su roditeljsko znanje, roditeljska kontrola i povjeravanje djeteta roditeljima značajno utjecali na kompetenciju i brigu kod mladih, dok je roditeljska kontrola imala pozitivan utjecaj na brigu. Međutim, materijalni status i obiteljska struktura nisu se pokazali kao značajni prediktori u većini modela, a povezanost nije imala značajne prediktore među ispitivanim varijablama te je četvrta hipoteza djelomično podržana.

Slične rezultate pokazala je i studija Albarese i kolega (2017) koja je otkrila da roditeljsko znanje pozitivno utječe na razvoj kompetencije kod mladih te sugeriraju da mladi

koji osjećaju da su njihovi roditelji informirani o njihovim životima pokazuju veće akademske i društvene kompetencije. Također, istraživanje Taylora i suradnika (2019) pokazuje da roditeljska kontrola može biti ključan prediktor razvoja brige, posebno kada je ta kontrola strukturirana i usmjerena prema poticanju moralnih vrijednosti i prosocijalnih ponašanja. U ovoj studiji, roditelji koji koriste pozitivnu kontrolu (npr. postavljanje jasnih granica) podržavaju razvoj brige za druge kod djece. Povjeravanje roditeljima, kao još jedan važan prediktor, također je identificirano kao ključan faktor u istraživanju koji su proveli Mitchell i suradnici (2018). Ova studija ističe da mladi koji imaju odnos povjerenja i povjeravanja s roditeljima razvijaju jače moralne karakteristike, poput brige za druge. Što se tiče materijalnog statusa i obiteljske strukture, Lee i suradnici (2016) u svojem istraživanju navode da socioekonomski status i obiteljska struktura sami po sebi nisu dovoljni za predviđanje pozitivnog razvoja kod mladih, već je ključan način na koji roditelji koriste svoje resurse i odnose unutar obitelji.

6. ZAKLJUČAK

Pozitivni razvoj mladih temelji se na jačanju njihovih snaga i resursa unutar obiteljskog, školskog i društvenog okruženja. Ključne komponente ovog pristupa, kao što su kompetencija, karakter, povezanost, samopouzdanje i briga, zajedno s razvojnim prednostima, omogućuju uspješan prijelaz iz djetinjstva u odraslu dob. Roditelji i obitelj imaju ključnu ulogu u oblikovanju vrijednosti, ponašanja i emocionalne stabilnosti adolescenata, a istraživanje obilježja roditeljstva koja potiču pozitivan razvoj mladih može pružiti dublji uvid u to kakav utjecaj imaju na adolescente u njihovom rastu i razvoju.

Cilj je ovog istraživanja bio ispitati kako neka obilježja roditeljstva objašnjavaju pozitivni razvoj mladih iz perspektive adolescenata na uzorku od 248 učenika splitskih srednjih škola. Istraživanje je provedeno u sklopu projekta *Testiranje 5C modela pozitivnog razvoja mladih: tradicionalno i digitalno mobilno mjerenje (P.R.O.T.E.C.T.)*

Provedenim istraživanjem može se reći da prva hipoteza, koja pretpostavlja da više razine 5C iskazuju mladi koji su zadovoljni materijalnim statusom svoje obitelji i čiji roditelji žive zajedno, nije podržana jer ni SES ni obiteljska struktura nisu značajno povezani s razinama 5C kod mladih, osim u jednom slučaju. Druga hipoteza, koja je glasila da roditeljsko znanje i kontrola su povezani s višim 5C kod mladih, je djelomično podržana, odnosno prema rezultatima više razine 5C kod mladih povezane su s višim razinama roditeljskog znanja i kontrole kod većine. Nadalje, treća je hipoteza pretpostavljala da su osjećaj pretjerane kontrole i roditeljsko ispitivanje povezani s nižim 5C kod mladih te je ona djelomično podržana jer je pretjerana kontrola roditelja bila povezana s nižim povjerenjem, brigom i povezanosti, dok roditeljsko ispitivanje nije imalo negativan utjecaj, osim što je neočekivano pozitivno povezano s višim karakterom. Naposljetku, za testiranje četvrte hipoteze provedeno je pet hijerarhijskih regresijskih analiza čiji

Nadalje, četvrta je hipoteza glasila da su zadovoljstvo materijalnim statusom, život s oba roditelja, roditeljska kontrola i znanje, povjeravanje djeteta roditeljima prediktori 5C kod mladih te je ona djelomično podržana, odnosno, roditeljsko znanje, roditeljska kontrola, i povjeravanje djeteta roditeljima pokazali su se kao značajni prediktori određenih dimenzija 5C modela, dok se socioekonomski čimbenici i obiteljska struktura nisu pokazali kao značajni prediktori u većini modela, a povezanost nije imala značajne prediktore među ispitivanim varijablama.

7. LITERATURA

Albarese, N., Smith, P., & Clarke, M. (2017). Parental knowledge and youth competence: The mediating role of social connections. *Journal of Youth Development*, 46(3), 145-158.

Barber, B. K., & Stolz, H. E. (2016). Overparenting and its consequences for youth development. *Journal of Adolescence*, 52, 103-112.

Baxter Magolda, M. B. (2017). *Self-authorship: The foundation for twenty-first-century education*. Stylus Publishing.

Benson, P. L., Scales, P. C. i Syvertsen, A. K. (2017). *Thriving: A vision for development across the life span*. Research Press.

Bowers, A., Li, Y., Kiely, M., Brittian, A., Lerner, R. M. i Lerner, J. V. (2016). *Examining the role of positive youth development in the transition to adulthood*. *Journal of Youth and Adolescence*, 45(9), 1775-1790.

Burkhard, B., Robinson, D., Murray, M., & Lerner, R. M. (2020). Positive youth development and resilience: Lessons learned from the 4-H study. *Journal of Youth Development*, 15(2), 35–50.

Catalano, R. F., Berglund, M. L., Ryan, J. A. M., Lonczak, H. S. i Hawkins, J. D. (2019). *Positive youth development in the United States: Research findings on evaluations of positive youth development programs*. Springer.

Davis, R., Coleman, A., & Evans, J. (2020). Beyond SES: Family and community factors in the development of the 5Cs. *Developmental Psychology*, 56(4), 678-689.

DuBois, D. L., Portillo, N., Rhodes, J. E., Silverthorn, N., & Valentine, J. C. (2018). *The role of mentoring in youth development*. Sage Publications.

Durlak, J. A., Weissberg, R. P., Dymnicki, A. B., Taylor, R. D., & Schellinger, K. B. (2019). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions. *Child Development*, 82(1), 405-432.

Espelage, D. L. (2018). Bullying prevention and intervention in schools: A social-ecological framework. *Theory Into Practice*, 56(3), 204-210.

Finkenauer, C., Keijsers, L., & Colpin, H. (2018). Adolescent Perceptions of Parental Control and Its Impact on Emotional Development.

Fraser-Thomas, J., & Baker, J. (2017). *Relational developmental systems metatheory: A conceptual framework to understand and promote older adults' involvement in sport*. Routledge.

Garrett, M., Jones, K., & Miller, A. (2019). Family dynamics and the 5C's: A comprehensive review. *Youth and Society*, 51(6), 789-808.

Hallet, C., Smith, P., & Clarke, R. (2016). Socioeconomic status and youth development: Confidence as a key variable. *Journal of Adolescent Research*, 31(3), 245-263.

Henry, K. L., Knight, K. E., & Thornberry, T. P. (2019). School disengagement as a predictor of dropout, delinquency, and problem substance use during adolescence and early adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, 41(2), 156-166.

Jansson, M., Andersson, P., & Lindberg, M. (2018). The emotional cost of controlling parenting: Links to prosocial behavior in adolescence. *Developmental Psychology*, 54(7), 1359-1368.

Johnson, S. K. & Etkedal, A. V. (2022). *The role of developmental relationships in positive youth development*. *Journal of Adolescence*, 94, 35-45.

Jones, P., Smith, J., & Garrett, M. (2017). The role of parental control in shaping prosocial behavior and social connections in youth. *Developmental Psychology*, 53(6), 1012-1020.

Kapetanovic, S., Bäckvall, M., & Gurdal, S. (2020). Parent-adolescent communication and adolescent mental health: Results from a longitudinal study in Sweden. *Journal of Adolescence*, 83, 60-70.

Kapetanovic, S., Bäckvall, M., & Gurdal, S. (2021). Parenting Styles and Adolescent Adjustment: Implications for Developmental Outcomes.

Keijsers, L. (2016). Parental Control and Its Consequences for Adolescents: A Review of Recent Findings.

Laird, R. (2020). Parental Monitoring and Adolescent Disclosure: Understanding the Balance in Parent-Adolescent Relationships.

Lancet Child & Adolescent Health. (2022). Global patterns of adolescent mental health. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 6(7), 481-482.

Lee, M., Johnson, K., & Hughes, D. (2016). Socioeconomic status and family structure: Rethinking their influence on youth development. *Youth & Society*, 48(6), 847-866.

Lerner, R. M., Lerner, J. V., Bowers, A. W., & Geldhof, G. J. (2018). *Handbook of child psychology and developmental science* (7th ed.). Wiley.

Miller, A., Brown, K., & Davis, R. (2019). Parenting styles and youth confidence: A delicate balance of control and autonomy. *Journal of Adolescent Development*, 45(4), 505-519.

Mitchell, A., Garrett, M., & Lee, S. (2018). The role of trust and communication in adolescent moral development: Perspectives from parents and children. *Developmental Psychology*, 54(9), 1515-1525.

Mohamed, M., Hamzah, A., Ismail, I. A., & Samah, B. A. (2017). Youth empowerment: Theoretical and empirical evidence. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 12(3), 10-25.

Novak, M., & Maglica, T. (2018). The role of parental support in adolescents' academic achievement and behavior. *Journal of Family Studies*, 24(3), 290-310.

Restifo, K., & Bögels, S. (2017). Family processes in the development of youth depression: Translating the evidence to treatment. *Clinical Psychology Review*, 27(6), 775-793.

Rote, W., & Smetana, J. G. (2020). Autonomy Development in Adolescence: The Role of Parental Support and Control.

Ruzek, E. A., Hafen, C. A., Allen, J. P., Gregory, A., Mikami, A. Y. i Pianta, R. C. (2016). *How teacher emotional support motivates students: The mediating roles of perceived peer relatedness, autonomy support, and competence*. *Learning and Instruction*, 42, 95-103.

Scales, P. C., Benson, P. L., Roehlkepartain, E. C., Sesma, A., & Van Dulmen, M. H. M. (2018). *The contribution of youth programs to positive development*. Oxford University Press.

Schroeder, R. D., & Kelley, M. S. (2019). Family environment and adolescent delinquency: A longitudinal analysis. *Journal of Adolescence*, 34(2), 315-328.

Shek, D. T. L., Dou, D., Zhu, X. i Chai, W. (2019). *Positive youth development: Current perspectives*. *Frontiers in Public Health*, 7, 1-9.

Smetana, J. G., Rote, W. M., & Bumpus, M. F. (2021). Parent-adolescent trust and communication: Pathways to positive developmental outcomes. *Developmental Psychology*, 57(8), 1115-1128.

Smith, J. A., Brown, R. T., & Harris, K. M. (2020). Parental monitoring, questioning, and adolescent character development: A nuanced view. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(4), 812-825.

Taylor, H., Davis, R., & Brown, A. (2019). Parental control and its role in fostering prosocial behavior: A longitudinal study. *Journal of Adolescence*, 72, 99-107.

Thompson, M. P. (2016). The role of community disadvantage in adolescent development and problem behavior. *Social Science & Medicine*, 91(1), 121-129.

Tilton-Weaver, L. (2017). Parent-child communication and adolescent well-being: The mediating role of trust. *Journal of Adolescence*, 54, 20-29.

UNICEF. (2017). *Adolescence: An age of opportunity*.
https://www.unicef.org/media/media_45451.html

Wang, H., Li, X., & Chen, Z. (2018). Parental knowledge and youth development: Implications for moral character and social connection. *Journal of Youth and Adolescence*, 47(8), 1705-1717.

Wiiium, N., & Dimitrova, R. (2019). Positive youth development across cultures: Introduction to the special issue. *Child & Youth Care Forum*, 48(2), 147–153.

Wiiium, N., Dost-Gözkan, A. i Kosic, A. (2019). *Examining the relationship between self-regulation and academic achievement in early adolescence*. *Journal of Educational Psychology*, 111(3), 511-522.

World Health Organization. (2017). <https://www.who.int/growthref/en/>

World Health Organization. (2019). *Adolescent mental health*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-mental-health>

YOUTH.GOV. (2024). Positive youth development. *YOUTH.GOV*. <https://youth.gov/>

SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada je obilježja roditeljstva u objašnjavanju pozitivnog razvoja mladih. U teorijskom dijelu rada objasnila se perspektiva pozitivnog razvoja mladih kao 5C model te koncept razvojnih prednosti te se dao teorijski uvid u roditeljstvo i njegov utjecaj na adolescente.

Istraživanje ovog diplomskog rada provedeno je u sklopu projekta *Testiranje 5C modela pozitivnog razvoja mladih: tradicionalno i digitalno mobilno mjerenje (P.R.O.T.E.C.T.)* na uzorku od 248 učenika splitskih srednjih škola. Cilj je bio ispitati kako neka obilježja roditeljstva objašnjavaju pozitivni razvoj mladih iz perspektive adolescenata, odnosno ispitati povezanost sociodemografskih obilježja s 5C, povezanost 5C sa specifičnim roditeljskim ponašanjima te ispitati koliko neke roditeljske odrednice objašnjavaju pozitivan razvoj mladih (5C).

Ključne riječi: pozitivni razvoj mladih, 5C, roditeljstvo, adolescencija

ABSTRACT

The topic of this thesis is the characteristics of parenting in explaining the positive youth development. In the theoretical part of the work, the perspective of positive youth development as a 5C model and the concept of developmental advantages were explained, and it was given a theoretical insight into parenting and its influence on adolescents.

The research of this thesis was carried out as part of the project *Testing the 5C model of positive youth development: traditional and digital mobile measurement (P.R.O.T.E.C.T.)* on a sample of 248 students from high schools in Split. The goal was to examine how some characteristics of parenting explain the positive youth development from the perspective of adolescents, that is, to examine the connection of sociodemographic characteristics with 5C, the connection of 5C with specific parental behaviors, and to examine to what extent some parental determinants explain the positive development of young people (5C).

Keywords: positive youth development, 5C, parenting, adolescence